

Haver er Arbejdet naturligvis mindre; thi der har man kun nødig at gennemarbejde Jorden, rense den efter Regntidens Ophør og bortluge Ukrudtet hver anden Maaned. Det Tryk, som den ufrivillige Kaffedyrkning paalægger Befolkningen, afhænger af Havens Afstand fra Hjemstedet, og det fastsattes derfor ogsaa 1866, at denne Afstand ved Anlæg af nye Haver ikke burde overskride 4 „Palen“ eller omtrent $\frac{2}{3}$ Mil; men man blev snart nødt til at ophæve denne Bestemmelse, fordi der kun paa faa Steder inden for den nævnte Afstand fandtes nye Jorder, som egnede sig til Kaffedyrkning. For Tiden søger man saa meget som mulig at samle de nye Haver i Nærheden af beboede Egne. I Gjennemsnit antager man, at de indfødte maa afse 60 Dage om Aaret til Kaffedyrkningen, og Lønnen derfor modtage de efter endt Indhøstning, saaledes som vi strax skulle angive; nyanlagte Haver give dog først Frugt efter 4 Aars Forløb, og i al den Tid udbetales ikke noget Vederlag. Ved Indhøstningen er der den Vanskelighed, at alle Frugterne ikke modnes paa samme Tid, saa at der gjerne kunde plukkes Bær 10—20 Gange hvert Aar, hvis man vilde være omhyggelig. Det er klart, at man ved at lade Befolkningen møde saa tit, vilde paalægge den en forholdsvis stor Byrde, og Regeringen sammenkalder den derfor kun to Gange, ja undertiden endog kun én Gang, naar Afstanden til Haven er meget stor. Følgen heraf er, at ved Indhøstningen baade overmodne, modne og umodne Bær afplukkes imellem hverandre, og da Folkene gjerne ville vende hjem saa snart som mulig, foregaar Afplukningen meget uskaansomt, i det hele Grene rives fra Træerne ligegyldig, om der er Blomster derpaa eller ikke.

Bærrenes Tilberedning kan ske paa to Maader: den mest brugelige er endnu den, at de bredes ud paa Maatter i fri Luft og tørres af Solen; men de Folk, som ere omhyggeligere, lægge dem i smaa Bakker af Bambusrør, som kunne tildækkes, naar det regner, og bruge desuden kunstig Varme for at paaskynde Tørringen. Naar Bærrene ere blevne tilstrækkelig tørre, maa Kjedet borttages, hvilket sker ved at støde dem i en med Bøffelhud beklædt Fordybning i Jorden. Under denne Operation gaa mange Bønner i Stykker, og Varen taber derved meget af sin Værdi. Den brasilianske Tilberedningsmaade er langt bedre end denne, og den hollandske Regering har derfor ogsaa ved Præmier søgt at skaffe denne Fremgangsmaade større Udbredelse. Den bedste og omhyggeligste Tilberedning foregaar paa de Steder, hvor private industridrivende have nedsat sig og imod en vis Godtgørelse paatage sig at tilberede de indhøstede Bær og at aflevere Bønnerne til Regeringen. De komme derved i Besiddelse af meget store Kvantiteter Kaffe, og det faar en langt større Betydning for dem end for den enkelte, om Tilberedelsen bliver godt og sparsommelig udført.

Al den Kaffe, som Befolkningen indhøster, maa afleveres til særlige Pakhuse, og for at undgaa Bedragerier er der sat streng Straf for Tilbageholdelsen af andet, end hvad der under Stødningen bliver til Pulver, og hvad der medgaar til eget Brug. Dette sidste er dog meget lidt, thi Djavaneseeren bruger sjældent Kaffe bønner og holder langt mere af „Daun“, som ikke er andet end et Afkog af Kaffebladene. Overalt er der bygget Pakhuse, hvor der i Gjennemsnit kan leveres 2000 Pikols (en Pikol = 124 Pund) Kaffe om Aaret, og de styres i Reglen af indfødte, som taxere den leverede Vare og derefter betale Arbejderne den af Regeringen fastsatte Godtgørelse. Disse Magasinmestre have den Forpligtelse at være til Befolkningens Raadighed paa enhver Tid af Dagen, og at behandle den imødekomende og retfærdig; men da de ere daarlig aflagte, bukke de fleste under for Stillingens Fristelser og berige sig paa de underordnede Regning. Naar Folkene saaledes komme for at aflevere Bønnerne, maa de give Magasinmesteren Drikkepenge for at blive hjulpe lidt hurtigt, og desuden nedsetter han Kaffens Kvalitet saa meget som mulig, hvorved ogsaa Betalingen forminskes, imedens han i Regnskaberne indfører at have købt god Kaffe til fuld Pris. Forskjellen stikker han i Lommen og bliver derved i Stand til at holde Heste og Vogn samt til at have 4 à 5 Hustruer, hvad der er langt over hans Stand.

Som Grundlag for Betalingen havde Kolonialregeringen 1840 fastsat en saakaldt Markedspris af 25 Gylden eller c. 37

Kr.-pr. 124 Pund, men selv om Kaffen blev ansat til første Kvalitet, fik Producenterne dog langt fra denne Sum, i det Prisen af forskellige Grunde nedsatte til 8-10 Gylden (12-15 Kr.) pr. 124 Pund. Denne Betaling stod aldeles ikke i Forhold til, hvad der kunde tjenes ved Dykning af de frivogne Produkter, og man saa sig derfor nødsaget til efterhaanden at forhøje den. Trods de lave Kaffepriser satte Betalingen saaledes 1874 til 21 Kroner pr. 124 Pund og det stilledes i Udsigt, at den vilde stige meget mere i Haab om, at Befolkningen ved de højere Priser efterhaanden vilde faa Lyst til Kaffedyrkningen, saa at man til Sidst kan komme bort fra den tvungne Kultur. For at naa dette Maal er det imidlertid nødvendigt, at Producenterne overalt faa omtrent samme Betaling for deres Arbejde. For Øjeblikket er Betalingen endnu altfor afhængig baade af Havens Beliggenhed og af Magasinmestrenes Ærlighed; Forskjellen er saa stor, at i Tidsrummet 1853-64 en Familie i Residentskabet Krawang gjennemsnitlig kun tjente 11 Kroner om Aaret, imedens en Familie i Residentskabet Pasuran tjente 57 Kroner. Dette sidste gunstige Resultat har bevæget Regeringen til at frigive Kaffedyrkningen i flere Egne paa Øen, og man haaber derved at faa et langt større Udbytte. I Regentskabet Preanger have Indbyggerne begyndt af egen Drift at anlægge Haver, og dette Landskab vil maaske ligesom i tidligere Dage blive den Egn, der frembringer mest Kaffe.

Den samlede Kaffe høst paa Djava indbragte Regeringen 1871 90 Millioner og 1872 120 Millioner Pund; i de senere Aar er Høsten omtrent 130 Mill. Pund om Aaret. Indtil 1873 var Regeringen forpligtet til at sælge al den producerede Kaffe i Holland, eftersom „det Nederlandske Handelselskab“ havde betinget sig udelukkende Ret til at føre den derhen og derved tjente store Summer i Fragtfaar. Nu derimod er Regeringen løst fra denne Forpligtelse og kan sælge Kaffen paa Djava; men den største Del føres dog stadig til Moderlandet, og dertil skal endnu det Nederlandske Handelselskabs Mellemkomst bruges.

Man har ogsaa forsøgt den tvungne Kaffe kultur paa Sumatra, og da særlig paa Vestkysten. I Begyndelsen, for en Menneskealder siden, gik Regeringen meget hensynsløst til Værks derved og betalte Arbejderne overordentlig slet, nemlig kun 7—10 Kr. pr. 124 Pund, men alligevel frembragte Sumatra omtrent 12 Mill. Pund om Aaret; nu er Betalingen den samme som paa Djava, og Dykning vil derfor rimeligvis i Fremtiden blive drevet med større Iver.

Den hollandske Regerings Fortjeneste paa Kaffe er meget stor. Udgifterne for hver 124 Pund udgjøre, indtil de ere bragte til Afskibningspakhuset, i Gjennemsnit 24 Kr.; i Østindien betales en saadan Vægt med 85 Kr. og i Evropa med 100 Kr. eller, naar Fragten fraregnes, med 90 Kr. Hver Pikol giver altsaa et Nettooverskud af 66 Kr., og Fortjenesten for Regeringen paa hele Udbyttet af Kaffe bliver saaledes ikke mindre end 60 Mill. Kr. om Aaret. Det er tilvisse en umaadelig Sum, der alene fra en enkelt Koloni tilflyder Holland, hvis Folketal jo kun er dobbelt saa stort som Danmarks eller Norges, og Kaffen er selvfølgelig et meget vigtigt Moment til at berige Holland, som i Forvejen ved sin frugtbare Jordbund og ved sine Indbyggers Flid er et af de rigeste Lande i Evropa.

Produktionen af Kaffe over hele Verden kan regnes at udgjøre 1000 Mill. Pund om Aaret, og heraf yder Brasilien omtrent Halvdelen, de hollandske Kolonier i Østindien en Femtedel og Sejløn en Tiendedel, Haïti og det engelske Østindien hver en Femtededel.

P. N. Nieuwenhuis.

Fra den romerske Campagne. For nogen Tids siden udbad jeg mig af M. S. de Rossi i Rom, en af de bedste Kjendere af Egnens fjerneste Fortid, nogle Oplysninger vedrørende de nyeste Fund i Roms Omegn fra Overgangen imellem den forhistoriske og den historiske Tid, og jeg modtog til Svar foruden skriftlige Meddelelser flere mindre Afhandlinger og Artikler, som til Dels ikke findes her i Kjøbenhavn. Da der deri indeholdes et og andet af Interesse, meddeles et lille Uddrag deraf:

Det er en kjendt Sag, at Roms Omegn nu er hel

forskjellig fra, hvad den var i Oldtiden. I vore Dage er den usund og som Følge deraf kun tyndt befolket, og naar Heden begynder, flygte alle, som nogenlunde kunne, bort til Bjærgene for at undgaa den febersvangre Luft, som endog føles i den evige Stad selv. For 2,000 Aar siden og endnu mere et Par Aarhundreder tidligere, inden Rom endnu var bleven en Stormagt, var det helt anderledes; thi da var Roms Omegn tæt befolket og vel dyrket, og i kort Afstand fra Byen fandtes flere rige og blomstrende Stæder, der ofte vare i Stand til at byde Romerne Spidsen. Nu ere disse for længe siden forsvundne, og man finder i det højeste paa Stedet en tarvelig Osteria eller Kro med nogle faa Mennesker. Tilbagegangen maa allerede være begyndt i Oldtiden, rimeligvis under de blodige og ødelæggende Borgerkrige i Republikkens sidste Dage; thi allerede i den første Kejsertid vare flere Byer, der havde spillet en ikke uvigtig Rolle, tilintetgjorte, og paa Stedet havde rige Romere bygget sig Herregaarde eller Villæer.

I Kejsertiden, saa vel som i Republikkens senere Dage meddeles intet om vulkanske Udbrud i Nærheden af Rom; men gaar man længere tilbage, særlig til de første Aarhundreder efter Kongernes Forjælgelse, hører man tit om vulkanske Fremtoninger der. Historikerne tale jævnlig om Stenregn, om Jordskjælv, om pludselig fremkomne Revner i Jorden, endog midt i Rom og paa selve det romerske Forum, hvor Marcus Curtius vandt Navnkundighed ved at styrte sig i Dybet. Midtpunktet for disse Udbrud danner det skjønt formede *Albanerbjerg*, der frembyder en saa pragtfuld Baggrund til Roms Campagne med dens hundreder og atter hundreder af Buer, over hvilke Vandet i Oldtiden lededes og til Dels endnu ledes ind til Byen. Et af Hovedarnestederne for den vulkanske Virksomhed i dette Tidsrum var den smukke Albanersø, der fordum var et Krater, men som allerede under Vejvis Beleiring 391 f. Kr. var fyldt med Vand. Paa hvilken Tid denne mærkelige Ændring er indtruffen, hvorved det vandløse Krater omdannedes til en Sø, kan endnu ikke nærmere afgøres; men de romerske Geologer have deres hele Opmærksomhed henvendt paa Spørgsmaalet, og man maa haabe, at der vil komme interessante Resultater ud af deres Granskninger.

De Undersøgelser, som man har foretaget, have allerede vist, at de vulkanske Udbrud fra Albanerbjærgene i dette Tidsrum ikke vare saa voldsomme som længere tilbage; særlig udstrømmede der ikke mere saaledes som tidligere, Lava fra Bjærgene, men der kom dog vældige Masser ud af Krateret. Den i Roms Omegn saa velkendte Stenart *Peperino* er i dette Tidsrum udstrømmet eller udkastet fra Albanerbjærgene, rimeligvis ikke én, men flere Gange. Hvor langt ned i Tiden disse Udbrud ere vedblevne, vides dog ikke nøje. Imidlertid kan det næppe omtvivles, at *Peperino* er strømmet ud endnu efter Decemvirernes og *Fidias'* Tid; thi man har i selve Laget fundet en gammel romersk Mønt, hvis Billede viser, at Mesteren har kjendt *Fidias'* Kunst, og vi komme saaledes ned imod Aar 400 f. Kr.

Uagtet saaledes de vulkanske Kræfter ikke vare udsukkede i Bjærgets indre, vare dog alle Strækninger paa Bjærgene lige op til de farlige Kratere tæt bebyggede, helt anderledes end i vore Dage, hvor man kun finder faa menneskelige Boliger nær ved Albanersøen, i det mindste imod Øst og Syd. Noget lignende var altsaa i hin Tid Tilfældet med Albanerbjærgene som i vore Dage med Vesuv, hvor man nu finder talrige Landsbyer med Vingaarde og Haver lige op til Lavaen.

De Udgravninger, som man i de sidste 60 Aar af og til har foretaget under *Peperino* omkring Albanersøen, have vist, at et af disse Udbrud har bredt et vældigt Lag af denne vulkanske Masse ud over store Strækninger med Byer, dyrkede Marker og Gravpladser. Man har særlig paa flere Steder fundet gamle Grave under *Peperino*. Ved Albano ligger der saaledes en stor Gravplads, hvis ældre Dele tilhøre den Tid, da Jærnet begyndte at komme i Brug, og som har vedblevet at være benyttet lige ned i den Tid, da der i Etrurien udviklede sig en særegen Civilisation med ejendommelig Kunst og Kunstflid. Denne Kirkegaard tilhører følgende omtrent den Tid, som man efter Historikerne er vant

til at kalde *Roms Kongeperiode*, d. v. s. det 8de, 7de og 6te Aarh. f. Kr. Øst for Albanersøen har man fundet Levninger af Hytter, der synes at være blevene ligesom fejede bort enten af en voldsom Regn eller af en Vandflod, der er bleven efterfulgt af en Udstrømning af *Peperino*. Den By, der her er gaaet til Grunde, var maaske *Alba Longa*, og det er ikke urimeligt, at denne gamle latinske Bys Undergang snarere skyldes vulkanske Udbrud end romerske Vaaben.

I nogen Afstand fra det Sted, hvor Levningerne af disse Hytter ere fundne, ligger en Have eller Park, der tilhører en af Roms Stormænd. I denne Park, som jeg besøgte for nogle Aars siden og under de Rossis kyndige Vejledning, findes en sparsomt løbende Kilde, der i Oldtiden, da Vandet i Albanerbjærgets indre havde et andet Løb, var et rigt Væld, omkring hvis sprudlende Vandmasse, den saakaldte *Caput Aquæ Ferenina*, de gamle Latinerne samlede til fælles Raadslægning. Bebyggelsen af dette Sted naar tilbage til den graa Oldtid; thi man har paa Skrænterne rundt om dette gamle Vandbækken fundet adskillige Sager, der skrive sig til den Tid, da man endnu ikke havde Metal til Vaaben og Redskaber, altsaa fra Stenalderen.

Det var maaske i denne rent forhistoriske Tid, at den alvorlige *Nemiss*, hvis ejendommelige Naturvore Landskabsmalere saa smukt have skildret, dannede et Krater, der samtidig med flere lignende Kratere i Albanerbjærgets Rand var et Midtpunkt for Datidens vulkanske Udbrud; Geologernes Undersøgelser have nemlig vist, at *Nemiss* som Krater tilhører en endnu ældre Tid end Albanersøen.

Gaa vi endnu længere tilbage i Tiden, finde vi Albanerbjærgets Vulkan i fuldeste Kraft, og hele den Højslette, som danner Midten af Bjærgene, var et stort og frygteligt Krater. Den Gang strømmede Lavaen tit ud fra Bjærgene, og der er i Campagnen flere gamle Lavastrømme, som skrive sig derfra. Men det albanske Krater var ikke ene om at bringe Død og Ødelæggelse ud over disse Egne; man finder nemlig i Toscana flere rundagtige Søer, der alle ere gamle Kratere, og de have været i Virksomhed samtidig med det store Albanerkrater. De vare endnu frygteligere; thi deres Virksomhed spores langt, og endog paa Roms Høje finder man vulkanske Masser, der skrive sig fra dem. Midelhavets Kyst var i dette fjærne Tidsrum ikke der, hvor den nu er; en Del af Egnen vest for Apennerne var nemlig den Gang Hav, ja man har ment, at de store toscanske Kratere, der nu have deres Plads 3-5 Mil inde i Landet, laa enten i Sumpe ved Havets Bred eller endog under selve Havspejlet. Tiden for disse stærke Udbrud ligger langt forud for Historien; men dog ikke fjærnere, end at der var Mennesker i de nærmeste Egne, skjønt rigtignok kun Mennesker, som stode paa et yderst lavt Kulturtrin. De Fund, man har gjort af Stenredskaber i Bjærgene og ved deres Fod, vise, at Menneskene i denne fjærne Tid for en stor Del søgte deres Underhold ved at fiske i de Strømme, som Datidens yderst voldsomme Regnskyl frembragte i Apennerne.

Valdemar Schmidt.

Mimosefrø, fundne i Jylland. Som man véd, finder man ikke sjælden Frø og andre Dele af tropiske Planter, der ere drevne op paa Kysterne af Norge, Spitsbergen, Færøerne Island og Grønland, og som menes at være førte dertil med Havet fra det varme Amerika. Det mest omtalte af disse Drivprodukter er Frøene af en Mimose, *Entada Gigalobium*; de have Nyre- eller Hjerterform, ere glinsende mørkebrune og fra én til halvanden Tomme i Tværmaal, og de ere saa almindelige, at de endog have særegne Navne. I Norge, paa Færøerne og paa Island kaldes de „Vætenyrer“ af „Vætte“, d. v. s. usynligt Væsen, Genius, Skytsaand (gjenfindes i „Vættelys“); i Norge kaldes de ogsaa „Bustene“, d. v. s. Kvægstene, fordi de tjene som et Slags sympatetisk Middel imod Kvægssygdomme. I de nævnte Lande bruger man dem bl. a. ogsaa til Snustobaksdaaser, i det man enten flækker dem og indfatter dem i Sølvs, eller ogsaa borer man et lille Hul i dem og sætter et Sølvør med en Prop ind i Hullet. Disse Mimosefrø have allerede tidlig vakt megen Opmærksomhed, og der er paa mange Steder skrevet